

Bijlage HAVO
2010

tijdvak 1

maatschappijwetenschappen

tevens oud programma

maatschappijleer

Bronnenboekje

Opgave 1 Massamedia: Hoe maken we jongeren meer mediawijs?

tekst 1

Nieuwe onderwijscampagne over mediawijsheid

Mediawijzer met Medialessen.nl

Scholen krijgen de opdracht kinderen mediawijzer te maken. Maar hoe doe je dat? Hoe leer je leerlingen beter met media om te gaan? Een nieuwe campagne moedigt leraren in het basis- en voortgezet onderwijs aan hun leerlingen 'mediawijs' te maken. Met behulp van een nieuwe site: Medialessen.nl (...)

Van digitaal pesten, reclame en zelf nieuws maken tot seks in videoclippen en zoeken op internet. Allemaal onderwerpen die aan bod kunnen komen als het gaat om lessen in mediawijsheid. (...)

Kinderen en jongeren zijn technisch vaak heel handig, en in dat opzicht vaardige mediagebruikers. Maar onderzoek laat zien dat ze toch nog veel essentiële kennis missen. Echt mediawijs zijn ze nog niet voldoende. Ze hebben de hulp van leraren en ouders nodig om zich te ontwikkelen tot kritische mediagebruikers, die kunnen reflecteren op hun eigen mediagedrag en op wat ze in de media zien. (...)

Uit onderzoek van Mijn Kind Online en usability-bureau 2C in juni 2008 kwam naar voren dat kinderen op internet heel veel fouten maken en vaak op verkeerde sites terechtkomen. Ook blijkt dat ze slecht kunnen zoeken en moeilijk onderscheid kunnen maken tussen verschillende soorten

informatie. Wat is reclame en wat niet? Zo eenvoudig is dat nog niet. (...)

De toenemende aandacht voor mediawijsheid komt onder meer voort uit het veranderende medialandschap. Dankzij nieuwe en gratis toepassingen kan iedereen die het wil mediaproducent zijn: op weblogs en fora, via Hyves en YouTube maar ook in virtuele werelden als Habbo Hotel. Juist kinderen zien internet als één grote speelruimte waar ze van alles kunnen uitproberen. Soms met uiterst vervelende gevolgen, bijvoorbeeld als webcamfilmpjes per ongeluk door een groot publiek worden gezien. Wil je kinderen verstandig met media leren omgaan, dan is het ook nodig dat scholen en ouders met hen in gesprek gaan over wat de gevolgen zijn van hun mediagedrag, en hoe ze media op een goede manier kunnen inzetten om hun doelen te bereiken. Daarbij hoort ook een gesprek over de ethische grenzen daarvan. Anders gezegd: mediawijs word je niet zonder mediales.

Mediamakers aan het woord

In het kader van de lancering van Medialessen.nl zijn mediaproducenten en journalisten gevraagd naar hun idee over wat kinderen en jongeren zouden moeten leren over media.

"Wijs kinderen op de gevaren van de webcam", zegt directeur Dominique Weesie van Geen Stijl. "Mensen, dus ook kinderen, gooien alles online en

hebben niet door dat iedereen dat kan zien.”

75 Hans Laroës, hoofdredacteur van het NOS Journaal: “Leer kinderen over de achterkant van het nieuws. Wat je bij het bekijken van het nieuws altijd in het achterhoofd moet houden, is dat er

80 allerlei belangen achter zitten. Politici, bedrijven en organisaties willen er zo gunstig mogelijk van afkomen. Een minister zal op een persconferentie niet alles willen zeggen als hem dat

85 niet uitkomt.”

naar: Justine Pardoën – Mijn kind online, gepubliceerd op: <http://www.weetwatjeziet.nl>

tekst 2

Medialessen: enkele voorbeelden

Ken jij ook leuke Marokkanen?

Met deze vraag start de leerkracht de les ‘Allochtonen in de media’. Dit maakt natuurlijk een hoop los bij de

5 leerlingen, zeker als er ook Marokkaanse leerlingen in de klas zitten. (...) In hoeverre klopt het beeld van allochtonen dat we krijgen voorgeschoteld door de media? Is er dan geen goed

10 nieuws te melden? Of knuffelen wij alleen maar een allochtoon als hij een topvoetballer is, of als zij in de finale staat van een talentenwedstrijd?

(naar: <http://www.weetwatjeziet.nl>)

Webdetective

15 Stel je hebt de opdracht gekregen om een werkstuk te schrijven over mobiele telefonie. Je besluit om op internet naar informatie te zoeken, want internet is immers

- 20
- direct bereikbaar
  - gemakkelijk bereikbaar
  - snel bereikbaar

Maar internet is ook een wildernis van informatie, waarin je hopeloos kunt

25 verdwalen en een heleboel flauwekul tegen kunt komen. Vooral wanneer je gebruikmaakt van een zoekmachine, zoals Google. (...)

30 Kun je zomaar vertrouwen op dat wat je op je scherm ziet?

De Webdetective leert je stap-voor-stap waar je op moet letten. (...)

(naar: <http://www.webdetective.nl>)

CHECKLIST

voor het beoordelen van websites

- 35
1. Is het duidelijk wie de maker, afzender of uitgever van de site is?
 ja
 nee
  - 40 2. Is het duidelijk wat het doel van de site is?
 ja
 nee
  - 45 3. Is de informatie gecontroleerd?
 ja
 nee

Hoe maak ik van mijn eigen leven reality-tv?

50 Deze les laat zien dat en hoe reality-tv zich onderscheidt van de alledaagse werkelijkheid. Hierdoor stelt de leerling zich in de toekomst kritischer op tegenover de getoonde werkelijkheid van reality-programma's. (...)

- 55 Deze les kent de volgende doelstellingen:
- De leerling weet dat reality-tv meer een spel is dan de alledaagse werkelijkheid.
- 60 • De leerling is in staat punten te benoemen waarin reality-tv verschilt van de alledaagse werkelijkheid.

- De leerling vormt een standpunt over wel of niet deelnemen aan een reality-programma.
- 65

(naar: <http://www.medialessen.nl>)

tekst 3

Veilig media-aanbod

- (...) Media bepalen grotendeels zelf wat ze aanbieden. Wel hebben media een bepaalde maatschappelijke verantwoordelijkheid. Het is belangrijk
- 5 dat ze rekening houden met de impact van wat ze uitzenden. Individuele media-aanbieders maken zelf afwegingen over de mogelijke schadelijke invloed van media op de jeugd. Ze
- 10 hanteren eigen spelregels, bijvoorbeeld op het gebied van het aanbod aan seks en geweld. Zo zijn in de Kijkwijzer leeftijdsgrenzen voor programma's vastgelegd.
- 15 Ook hebben adverteerders en media in een Reclamecode regels opgesteld waaraan reclame moet voldoen. In deze code zijn bijvoorbeeld bepalingen opgenomen over misleiding en goede
- 20 zeden. Ook zijn er regels die moeten voorkomen dat reclame misbruik

maakt van de goedgelovigheid van kinderen.

Rol van de overheid

- 25 Media zijn zelf verantwoordelijk voor wat ze uitzenden. Er is nauwelijks sprake van overheidsregulering. Wel kan de overheid het media-aanbod op een aantal manieren beïnvloeden:
- 30 * De overheid treedt op wanneer media zich schuldig maken aan strafrechtelijke feiten.
- * De overheid legt regels op aan de media om kwetsbare groepen te
- 35 beschermen.
- * De overheid moedigt zelfregulering door de media aan.
- * De landelijke publieke omroep is wettelijk verplicht om de verschillende
- 40 leeftijdsgroepen binnen de bevolking te bedienen via diverse media (ook internet).

naar: <http://www.minocw.nl/mediawijsheid/1180/Veilig-mediagebruik.html>

Opgave 2 Jeugdcriminaliteit

tekst 4

STOP-REACTIE

De Stop-reactie is een vrijwillig aanbod aan ouder(s) en kind. Indien ouders instemmen, is er eerst een kennismakingsgesprek met een Halt-medewerker. Daarbij hoort ook een onderzoekje naar achterliggende problematiek. Het kind verricht een leeractiviteit en biedt, indien relevant, excuses aan het slachtoffer aan. Tot slot volgt een afrondend gesprek met ouder en kind. De interventie beoogt het voorkomen van nieuwe strafbare feiten. Het wil de ouders lichte opvoedingsondersteuning bieden en naar hun kind toe wil men een signaal afgeven dat het delictgedrag niet wordt getolereerd.

*naar: Secondant, februari 2009
(tijdschrift van het Centrum voor Criminaliteitspreventie en Veiligheid)*

tekst 5

Jeugdcriminaliteit kan worden beperkt

Risicofactoren

Peter van der Laan pleit voor het vroegtijdig signaleren van risicofactoren die een verhoogde waarschijnlijkheid van later crimineel gedrag voorspellen. Hij noemt daarbij individuele factoren, waaronder medisch-fysieke (zoals complicaties tijdens zwangerschap of bevalling en lage hartslag) en psychologische (zoals hyperactiviteit, impulsiviteit, intelligentie). Gezinsfactoren hebben betrekking op (gedrag van) gezinsleden en de relatie tussen gezinsleden en het kind. Het gaat om zulke uiteenlopende zaken als crimineel gedrag van ouders, verwaarlozing en mishandeling van kinderen, (...) geringe cohesie in gezin, relatieproblemen tussen ouders en tussen gezinsleden, attitudes van ouders ten aanzien van geweld, [etc.]

Schoolfactoren variëren van matige schoolprestaties, (...) een gering gevoel van betrokkenheid bij school tot spijbelen en voortijdig schoolverlaten, (...) hoog niveau van criminaliteit op school en onrealistische aspiraties en wensen.

Risicofactoren die samenhangen met de samenleving en buurt zijn armoede, geringe maatschappelijke cohesie, voorhanden zijn van drugs, betrokkenheid van buurtgenoten bij criminaliteit, (...) een gering ophelderingspercentage van criminaliteit en een geringe kans op aanhouding.

Ongunstige factoren zijn verder het hebben van delinquente broers en zussen, delinquente vrienden en lidmaatschap van een bende of problematische jeugdgroep. (...)

Van der Laan is wetenschappelijk onderzoeker jeugdcriminaliteit (NSCR) en bijzonder hoogleraar Reclassering

naar: Rinke Bok; <http://www.nvo.nl/509.htm>, december 2008

Vier actiepunten: hoe jeugdcriminaliteit wordt aangepakt

1. Vroegtijdig ingrijpen

- Vroegtijdig ingrijpen is belangrijk bij de aanpak en het voorkomen van jeugdcriminaliteit, omdat de kans op gedragsverandering dan het grootst is.
- 5 gedragsverandering dan het grootst is.
- (...) Jongeren onder de twaalf jaar die crimineel gedrag vertonen, worden in de toekomst geregistreerd in een landelijk systeem. Daarmee wordt
10 duidelijk hoe groot de groep twaalfminners is. Ook kan er dan per jongere een dossier worden aangelegd. Zo kan toekomstig crimineel gedrag beter worden ingeschat en voorkomen.
- 15 - Alle twaalfminners die met de politie in aanraking komen, moeten worden onderzocht met een screeningsinstrument. Daarmee kan worden vastgesteld hoe groot de kans is dat de
20 jongere in herhaling vervalt. Indien nodig wordt de jongere verwezen naar een hulpverleningsinstantie.

2. Persoonsgerichte aanpak

- Geen jongere is hetzelfde. Ook de
25 oorzaken van crimineel gedrag verschillen per jongere. (...)
- De basis voor een persoonsgerichte aanpak is een gerichte diagnose. (...)
- Voor een goede uitvoering van
30 straffen en maatregelen is het noodzakelijk dat er effectieve gedragsprogramma's beschikbaar zijn, (...)

3. Snel en effectief uitvoeren maatregelen en straffen

- 35 (...) Straffen moeten sneller worden uitgevoerd. Een snelle bestraffing zorgt er namelijk voor dat jongeren minder snel opnieuw in de fout gaan. Alleen bij snelle uitvoering zien
40 jongeren het verband tussen de straf en het strafbare feit dat zij hebben gepleegd. Ook wordt bij vrienden, familie en slachtoffers van de dader het idee weggenomen dat zijn gedrag
45 niet wordt bestraft. (...)
- Er wordt meer en gericht geïnvesteerd in de capaciteit van de jeugdstrafrechtketen en in het zorgaanbod voor jongeren in de reclassering (...)
50 - Het uitwisselen van informatie tussen organisaties in de jeugdstrafrechtketen wordt verbeterd. De samenwerking tussen organisaties verbetert hierdoor en straffen kunnen dan consequent en
55 effectief worden uitgevoerd.

4. Passende nazorg

- Jongeren bestraffen is één, maar met passende zorg tijdens en ná de straf kan worden voorkomen dat zij opnieuw
60 een misstap begaan (...)
We willen nazorg gaan bieden aan alle jongeren die een justitiële jeugd-
inrichting (JJI) binnenkomen. Tussen betrokken partijen (gemeenten, JJI's,
65 (Jeugd)reclassering en Raad voor de Kinderbescherming) worden concrete afspraken gemaakt over de taken en rollen die zij bij deze nazorg spelen (...)

naar: <http://www.justitie.nl/onderwerpen/jeugd/jeugdcriminaliteit/actiepunten/>

tekst 7

‘Een kind hoort thuis’

INTERVIEW met criminologe Josine Junger-Tas over opvoeding. Frederiek Weeda

De overheid probeert greep te krijgen
5 op ontsporende kinderen. „Funest”,
vindt de internationaal vermaarde
criminologe Josine Junger-Tas.
„Ontsporing van kinderen uitbannen is
een illusie.”

10 Voor de kinderrechter komen regel-
matig kinderen die op het schoolplein
hebben gevochten. Josine Junger-Tas,
al 38 jaar expert op het gebied van
jeugdcriminaliteit, kan er niet over uit.
15 „Een ouderwetse vechtpartij tussen
twee klasgenootjes eindigt tegen-
woordig in de rechtszaal! Ik hoor dit
van kinderrechters. Eentje vertelde me
laatst dat hij een meisje moest be-
20 rechten dat één steen had gegooid
naar een ruit. Vond hij belachelijk.
Zulke onbenulligheden zijn toch zonde
van zijn tijd? En die van de politie en
de officier van justitie.”

25 (...) De politie voert volgend jaar een
landelijk systeem in dat ‘boefjes’ van
onder de twaalf jaar moet signaleren.
Minister Ter Horst (Binnenlandse
Zaken) trekt er 270.000 euro voor uit.

30 Kinderen die één keer in aanraking zijn
geweest met de politie – als verdachte,
slachtoffer of getuige – worden
geregistreerd. De politie bekijkt dan,
elektronisch, of het kind ook spijbelt,
35 pest, wordt gepest, rondhangt,
gescheiden of alcoholistische ouders
heeft, enzovoorts. Uiteindelijk krijgt het

kind een code: wit (geen risico), geel
(opkomend risico), oranje (probleem-
40 kind of probleemgezin) of rood (alarm,
criminaliteit). (...)

Justitie slaat sinds 2001 standaard de
DNA-gegevens op van minderjarigen
(boven de 12 jaar) die zijn veroordeeld
45 of verdacht. Ze sluit meer minder-
jarigen op dan alle andere Europese
landen, behalve Engeland. De ene
jeugdstrafrecht maatregel volgt op de
andere. (...)

50 (...) De controlebehoefte die justitie in
haar greep heeft, rukt nu ook op in de
jeugdhulpverlening, stelt Junger-Tas
vast. (...) Minister Rouvoet voert
landelijk de Verwijsindex Risico-
55 jongeren in. Rotterdam, Gouda en
Almere werken daar al mee. In die
index kan een leraar, agent, arts of
hulpverlener in een oogopslag zien
met wie een bepaald kind eerder
60 ‘zorgcontacten’ heeft gehad.

Alle GGD's gaan vanaf volgend jaar
bijna 1.200 gegevens van elk kind in
Nederland elektronisch opslaan. De
bedoeling is om zo ‘risicogezinnen’ op
65 te sporen. Er is een wet in de maak die
het belang van kinderen nadrukkelijk
boven dat van hun ouders stelt en
sneller ingrijpen in gezinnen voor de
overheid vergemakkelijkt. Tegelijk
70 groeit het aantal ondertoezicht-
stellingen: vorig jaar stelde de kinder-
rechter 29.000 kinderen (tijdelijk)
onder toezicht van een voogd van
jeugdzorg, 3.000 meer dan het jaar
75 ervoor.

naar: NRC Handelsblad, 4 oktober 2008

Opgave 3 Politieke besluitvorming: Einde aan het gedoogbeleid?

tekst 8

Coffeeshops

Scheiding van de markt

Coffeeshops worden toegelaten om zo een scheiding van de markt na te streven. Dit moet voorkomen dat
5 cannabisgebruikers in aanraking komen met de gevaarlijkere harddrugs; en moet daarmee de lichamelijke en psychische risico's en schade voor de gebruiker beperken. En het moet
10 cannabisgebruikers afschermen van het criminele circuit van handel in harddrugs. Dit beleid lijkt te werken, want Nederland telt relatief minder harddrugsgebruikers dan andere
15 Europese landen.

Gemeentelijk beleid

Gemeenten kunnen zelf bepalen hoeveel coffeeshops ze binnen hun grenzen toelaten. Ook kunnen ze aanvullende eisen stellen aan coffeeshops om overlast voor de omgeving te voorkomen. Als een coffeeshop de regels overtreedt, worden eigenaars en exploitanten bestuurlijk (bijvoorbeeld door sluiting van de coffeeshop) en/of strafrechtelijk aangepakt.

naar: de site van het ministerie van Justitie: www.justitie.nl

tekst 9

Buurt wil coffeeshop weg hebben

EINDHOVEN - Buurtbewoners willen coffeeshop High Times aan de Roostenlaan in Eindhoven weg hebben. Ze hebben bij de gemeente
5 **36 bezwaarschriften ingediend tegen de aanvraag van de zaak voor een verlenging van de vergunning.**

Het bewonerscomité van de Bloemenbuurt-Zuid in stadsdeel
10 Stratum heeft de afgelopen maand een actie op touw gezet. Ze vinden dat de coffeeshop voor parkeeroverlast zorgt. Bovendien ligt de coffeeshop volgens hen te dicht bij basisschool De Talisman. De school heeft ook bezwaar
15 gemaakt.

High Times is nu gevraagd zich te verweren. Eigenaar Dick van Haaren zegt zich niet al te veel zorgen te maken. "Wij zitten hier al 24 jaar en nog nooit heeft dit gespeeld. Nu ineens is het een probleem? Wij hebben ook prima contact met mensen om ons
20 heen."

Volgens Van Haaren is sprake van 'een geregisseerde actie'. "Ze hebben gewoon lopen leuren met die formulieren. Wij hebben er zelf alles aan gedaan de parkeeroverlast te beperken."
25
30

naar: Eindhovens Dagblad, 1 oktober 2008

Ook in Kamer is enthousiasme voor gedogen softdrugs bekoeld

DEN HAAG - Gedogen van softdrugs is uit de gratie. Een flinke parlementaire meerderheid wil af van het ooit zo bejubelde gedoogbeleid. Met CDA, 5 VVD, PVV, ChristenUnie, SGP en Rita Verdonk komt het nee-kamp al op rond de tachtig zetels en de PvdA 'worstelt'.

De belangrijkste verschuiving in de discussie komt van de VVD. In 2005 10 nog ondertekende de partij een convenant met D66 en de PvdA waarin werd aangedrongen op een proef met legalisering van de productie van soft-drugs.

15 Nu zegt fractiewoordvoerder van de VVD Fred Teeven: "Dat convenant is voltooid verleden tijd. Einde oefening. Wij willen dat niet. Daarvoor zouden allerlei internationale verdragen moeten 20 worden opgezegd. Dat gaat, als het aan ons ligt, niet gebeuren."

Teeven wilde zondagavond nog niet zeggen of hij voorstander is van een totaal verbod op softdrugs. "Daarover 25 hebben wij nog een interne discussie te voeren. We moeten de voors en tegens van verschillende opvattingen nog tegen elkaar afwegen en komen tot een goede oplossing."

30 Bij een groot Kamerdebat over drugs bleek begin dit jaar al dat partijen als D66, GroenLinks en SP inmiddels tamelijk alleen staan in hun enthousiasme voor verdergaande legalisering van 35 het huidige softdrugsbeleid. De VVD hield zich toen nog op de vlakke. Inmiddels lijkt Teeven het met zijn wat striktere 'law and order'-benadering gewonnen te hebben van de VVD- 40 vleugel die van huis uit meer de nadruk legt op individuele vrijheden.

In datzelfde debat kreeg vooral de PvdA het zwaar te verduren. Deze regeringspartij sprak begin vorig jaar in het regeerakkoord met coalitiegenoot 45 CDA af om vier jaar lang niets aan het softdrugsbeleid te veranderen. Dit werd gezien als verraad aan het langgekoesterde ideaal om de hennepcultuur juist eindelijk te legaliseren. Na de 50 'voorkant', de verkoop van cannabis via coffeeshops, zou ook de 'achterkant', de hennepkweek ter bevoorrading van diezelfde coffeeshops, legaal moeten 55 worden.

Op lokaal niveau klinkt de roep om de verkoop via coffeeshops in te perken veelvuldig, luid en duidelijk. "Softdrugs zijn gewoon te ruim voorhanden. In 60 sommige wijken kom je makkelijker aan drugs dan aan brood", zegt de Rotterdamse PvdA-wethouder Dominic Schrijer. "Uit een onderzoek in de deelgemeente Charlois bleek een paar 65 jaar terug dat nota bene **een kwart** van de onderzochte jongeren iedere dag blowde. **Iedere** dag! We moeten weer durven zeggen dat dat niet normaal is."

"Bovendien is dat spul veel te sterk. 70 Juist kinderen in zwakkere wijken kunnen daar niet mee omgaan. Die komen nergens meer toe. Gevolg: schooluitval, werkloosheid. Het is een enorm probleem."

75 Schrijer sluit zich aan bij de oproep van CDA-burgemeester Gerd Leers van Maastricht om een topontmoeting te organiseren van bestuurders die problemen hebben met het Haagse 80 (gebrek aan) beleid. Leers deed zijn oproep nadat Bergen op Zoom en Roosendaal vorige week bekend

85 maakten alle coffeeshops in hun gemeente te gaan sluiten. Het drugs-
toerisme uit België en Frankrijk en de overlast en criminaliteit waren hun
boven het hoofd gegroeid.
Dat incident lijkt slechts een zoveelste irritatie uit een lange reeks. Al langer

naar: de Volkskrant, 27 oktober 2008

tekst 11

In het artikel ‘Herijking gedoogbeleid nodig’ bepleit Fijnaut, hoogleraar strafrecht aan de Universiteit van Tilburg, een grondige herziening van het coffeeshopbeleid.

5 “Er is geen gouden sleutel voor de oplossing van de drugsproblematiek in de grensregio”, meent Fijnaut. Hij pleit voor een samenhangend drugsbeleid,
10 zowel nationaal als internationaal. Volgens het Verdrag van Schengen mag een land niet eenzijdig wetten veranderen of andere drastische

90 groeit het politieke ongemak over de steeds harder wordende criminaliteit en de miljardenomzettingen die de ‘intensieve hennepcultuur’ met zich meebrengt. Ook botst het gedoogbeleid steeds nadrukkelijker met de roep om een optredende
95 overheid die heldere regels stelt.

15 maatregelen nemen die ook in het buitenland worden gevoeld. Daarvoor is internationaal overleg nodig, want in zekere zin profiteren de buurlanden ook van het coffeeshopbeleid in Nederland. Daardoor is de illegale
20 handel in eigen land minder groot. Fijnaut: “Ik heb wel eens tegen de Belgische senaat gezegd: jullie roepen wel dat die Nederlandse coffeeshops dicht moeten, maar bedenk wel dat
25 een deel van de handel en de ellende dan naar jullie toe komt.”

naar: de Volkskrant, 14 november 2008